

01.03. O Erecteion

I. Identificación e catalogación da obra

- **Obra:** O Erecteion (Templo de Atenea Polias, Poseidón e Erecteo).
- **Autores:** Mnesicles e Filocles (arquitectos); a escultura da Tribuna das Cariátides atribúese a Alcámenes, discípulo directo de Fidias.
- **Cronoloxía:** 421 – 406 a.C. (século V a.C., Clasicismo Pleno final).
- **Estilo e orde:** Arte grega clásica; cumio da orde dórica ateniense.
- **Tipoloxía:** Arquitectura relixiosa (santuario múltiple ou conxunto de capelas).
- **Material:** Mármore do Pentélico, combinado con pedra calcaria azul de Eleusis no friso para facer destacar os relevos de mármore branco.
- **Localización:** Sector norte da Acrópole de Atenas, fronte ao Partenón, no lugar máis sagrado da mitoloxía ateniense.

II. Contexto histórico-artístico

- **Contexto histórico:** Construído na fase final do século V a.C., durante a Guerra do Peloponeso (iniciado durante a Tregua de Nicias e concluído tralo desastre da expedición a Sicilia).
- **Última gran construción da Acrópole:** O Erecteion pecha o proxecto monumental deseñado orixinalmente no tempo de Pericles.

- **Evolución estética:** Reflicte a transición cara a unha arquitectura máis complexa, decorativa, refinada e intimista, afastándose da monumentalidade e severidade dórica do Partenón.

III. Análise formal, técnica e estilística

- **Planta e articulación espacial (Planta asimétrica e articulada):** Presenta unha planta totalmente orixinal, asimétrica e sen un eixe de simetría único, moi infrecuente na arquitectura grega clásica. Esta disposición responde á necesidade de adaptar o edificio a un gran desnivel do terreo (máis de 3 metros entre os lados leste e oeste) e de integrar varios lugares sagrados preexistentes sen destruílos.
- **División en dous sectores e catro pórticos principais:** Comprende os seguintes espazos:
 - **Cella Oriental (nivel superior):** Dedicada a Atenea Polias (protectora da cidade), onde se custodiaba a antiga estatua de madeira da deusa. Conta cun pórtico de acceso hexástilo de orde xónica orientada cara ao leste.
 - **Santuario Occidental / Norte (nivel inferior):** Dedicado a Poseidón-Erecteo, ao rei Butes e ao heroe Héroe Xefe. Comunícase cun grande pórtico xónico no lado norte con seis columnas (catro na fronte e dúas nos laterais).
 - **Patio da oliveira e Templo de Pándroso:** Zona descuberta no lado oeste onde se conservaba a oliveira sagrada de Atenea e a sinal do tridente de Poseidón na rocha.
 - **Tribuna das Cariátides (Lado Sur):** Pórtico elevado que actúa como acceso e pantalla visual para disimular a escaleira que conecta os dous niveis do templo.
- **A Tribuna das Cariátides (Elemento senlleiro):** Constitúe a achega máis famosa do edificio:
 - **Sustentantes antropomórficos:** Seis estatuas de mozas (korai) de 2.30 metros de altura que fan a función de columnas sostendo o entaboamento sobre un pretil elevado.
 - **Composición e ritmo:** Dispostas simetricamente (tres á esquerda e tres á dereita). Cada grupo flexiona a perna interior, xerando un ritmo visual de equilibrio e movemento harmonioso.
 - **Tratamento escultórico e técnico:** Visten peplos xónicos de finos pregamentos que caen verticalmente lembrando as estrías duna columna ('drapeados mollados'). As súas grosas peiteados con trenzas reforzan o pescozo para garantir a estabilidade estrutural do punto de carga. Sobre a cabeza levan un cestiño decorado que funciona como ábaco.
- **Alzado e ornamentación xónica:** Columna xónicas extremadamente esveltas, con capitais ricamente labrados que inclúen incrustacións de pastas de cristal de cores e dourados. O entaboamento presenta un friso escuro de calcaria azul sobre o que se aplicaban relevos figurativos de mármore branco acaroados.

IV. Función, significado e modelos/influencias

- **Función:** Santuario complexo e múltiple deseñado para acoller diversos cultos relixiosos tradicionais e gardar as reliquias máis sagradas da pole.
- **Significado mitolóxico e simbolismo político:** Reúne os mitos fundacionais de Atenas: a disputa entre Atenea e Poseidón polo patrocinio da Ática (agardando a oliveira e a marca do tridente), e o culto aos reis lendarios Erecteo e Crécopo.

Simboliza a lexitimidade e as raíces míticas profundas da poboación ateniense sobre a súa terra.

- **Simbolismo das Cariátides:** A tradición transmitida por Vitruvio identifica as figuras coas mulleres da cidade de Caria (Asia Menor), condenadas a levar cargas en sinal de servidume por ter colaborado cos persas.
- **Modelos e posteridade:** A orixinalidade da Tribuna das Cariátides e a riqueza da ornamentación xónica convertéronse en referente de elegancia para o arte romano (como na Villa Adriana), o Renacemento e o Neoclasicismo. Na actualidade, as Cariátides orixinais consérvanse no Museo da Acrópole de Atenas (e unha no Museo Británico), estando substituídas no templo por réplicas exactas.